
Samantekt SHS

Efni: Hringrás 2004 – 2016
Sendandi: Jón Viðar Matthíasson
Dags.: 2. desember 2016

Afskipti slökkviliðsins af Hringrás í Klettagörðum eru orðin löng og ströng. Í þeiri sögu markar stórbruninn árið 2004 visst upphaf á þeiri vinnu sem slökkvilið hefur staðið í allar götur síðan þá, við að þrýsta á um úrbætur á eldvörnum. Ég reyni hér að skýra þetta ferli í sem allra stystu máli og þann lærðom sem af því má draga.

Árin 2004-2010

Fyrir brunann í október 2004 hafði slökkvilið haft afskipti af Hringrás um nokkurra ára skeið. Í júní sama ár krafðist slökkvilið þess að forsvarsmenn Hringrásar gerðu grein fyrir því hvernig koma mætti í veg fyrir almannahættu af völdum eldsvoða á athafnasvæði fyrirtækisins við Klettagarða. Svar barst í septemberlok, einblöðungur með afsökunum og góðum áætlunum. Á þessum tíma hafði slökkvilið heimildir til að skoða mannvirki og fylgja eftir kröfum sínum vegna þeirra. Lög kváðu ekki á um lóðir og svæði utandyra og því var aðkoma slökkviliðs að málefnum Hringrásar nokkuð torveld. Heimild til þessa kom fyrst með breytingum á lögum um brunavarnir nr. 75/2000 samkvæmt lögum nr. 67/2007. Þessi breyting kom í kjölfarið á skýrslu Brunamálastofnunar, nú Mannvirkjastofnunar, eftir brunann 2004. Þrátt fyrir þessa heimild var kröfuggerð slökkviliðsins ekki einfalt mál, þar sem engar opinberar reglur eða leiðbeiningar voru eða eru til um eldvarnir vegna vinnslu eða mikils magns af brennanlegum vörum eða úrgangi utandyra.

Af þessum sökum var það mat slökkviliðs að rétt væri að vinna þetta áfram í samstarfi við Hringrás, í þeiri von að reynslan af brunanum árið 2004 og tveimur minni brunum árin 2005 og 2006 yrði þar hvatning til breytinga. Samstarf við heilbrigðiseftirlit hefur verið gott í þessari vinnu allri og reglulegt eftirlit var með svæðinu á þessum tíma. Hér á eftir mun ég lýsa betur reynslu slökkviliðs af efirlitinu með Hringrás. Árið 2010 kom loks skýrsla frá verkfræðistofnunni VSÓ um áhættumat á starfsemi Hringrásar ásamt tillögum til úrbóta. Skýrslan var nokkuð ítarleg en fjallaði að mestu leyti um starfsemina út frá sjónarmiðum vinnuverndar. Eldhætta kom jú fyrir og náði inn á rauða svæðið í niðurstöðutöflu en hún var aðeins metin út frá íkveikjuhættu. Ekki var á neinn hátt metið hvert umfang eða afleiðingar slíks eldsvoða gætu orðið og þaðan af síður ráðstafanir til að hindra stórbruna.

Ef lýsa á reynslu slökkviliðs af efirlitinu á þessum tíma og þar til nú, má kalla það juð. Oft var komið að hlutum í ólagi og var breytilegt hvað var að, of mikið af einhverjum úrgangsflokkum en aðrir kannski í lagi. Afsakanir eins og „skipaferð frá landinu féll niður“ eða að „bílapressan var biluð“ nú eða þá „dekkjatætarinn“, voru ekki óalgengar. Svo var þetta lagað á einhverjum tíma en sömu atriði eða þá að einhver önnur voru í ólagi við næstu skoðun.

Alltaf voru svör á reiðum höndum sem lýstu góðum vilja og áformum. En nefna má að fjármálastjóri Hringrásar lofaði m.a. eldvarnaveggjum á milli geymsluþróa í bréfi fyrir stórbrunann 2004 en þeir komu ekki fyrr en á árinu 2012. Þegar litið er um öxl er ljóst að við hefðum þegar á þessum tíma átt að skipta um farweg og krefjast endurhönnunar svæðisins og úrbótum eldvarna á grundvelli hennar. Hinn hluti vandans var og er erfiðari viðfangs, þ.e. að Hringrás virðist hvorki fyrri né síðar hafa virt takmarkanir starfsleyfis á magni úrgangs nema þegar það hentaði rekstrinum. Við slíkar aðstæður er vafamál hvaða árangri auknar eldvarnir skila, sér í lagi þegar hönnun þeirra miðar við umfang sem ekki er virt í reynd.

Árin 2011 - 2016

Þegar seinni stórbruninn varð árið 2011 var nokkuð minna magn úrgangs á svæðinu en var árið 2004 en samt sem áður langt yfir því sem starfsleyfi kvað á um. Á þessum sjö árum hafði lítið sem ekkert verið gert í því að bæta eldvarnir svæðisins og gera ráðstafanir til að koma í veg fyrir stórbruna. Reynslan frá fyrri stórbrunanaum árið 2004 kom sér vel og slökkvistarf var viðráðanlegra, en tók þó á annan sólarhring. Í kjölfar þessa ákvað slökkvilið að skjóta stoðum undir eldvarnaeftirlit í þessu sambandi með því að láta áhættugreina starfsemi Hringrásar. Skyldi hún taka á möguleikum á stórbruna, afleiðingum hans og mögulegum aðgerðurm til að draga úr þessari hættu. Verkfræðistofan Mannvit skilaði skýrslu um þetta árið 2012 en reiknilíkön sem skýrslan byggir

á töku mið af mögulegum bruna í dekkjahaugum. Þá var í gildi bráðabirgðastarfsleyfi sem hafði minkað leyfilegt magn dekkja úr 1000 m³ í 300 en var það mat skýrsluhöfnda að það nægði ekki til, þrátt fyrir að komin væru steinsteypt skilrúm sem skildu dekkjaþróna frá öðrum úrgangi. Í skýrslunni voru reyfaðar mögulegar lausnir, en niðurstaða hennar var sú að þörf væri á umtalsverðum úrbótum til að tryggja örugga starfsemi á þessum stað.

Í kjölfar þessa alls fékk Hringrás verkfræðistofuna VSI til að brunahanna athafnasvæðið og leggja til aðgerðir til að draga úr áhættu. Var skýrslan tilbúin sumarið 2013 og var samþykkt af slökkviliði. Treglega gekk hins vegar að fá Hringrásarmenn til þess að leggja þetta fyrir byggingarfulltrúa til samþykkis, en það býddi að frá lagalegu sjónarhorni var þetta enn í lausu lofti. Eigendaskipti urðu á fyrirtækinu árið 2015 og fengu nýir eigendur Gunnar Kristjánsson brunaverkfræðing til að endurskoða og uppfæra fyrri brunahönnun sem hann hafði einnig séð um hjá VSI. Lá endurskoðuð skýrsla fyrir í byrjun þessa árs. Erindi var lagt fyrir byggingarfulltrúa vegna þessa sem hefur ekki verið tekið til afgreiðslu þar sem það er í umsögn hjá Faxaflóahöfnum.

Þær brunavarnir sem skýrslan fjallar um byggja á þrennu. Í fyrsta lagi er skipulag svæðisins sem lýsir staðsetningu aðkomu- og umferðarleiða, staðsetningu og umfangi mismunandi úrgangsflokka, húsa og búnaðar. Í öðru lagi er það magn mismunandi úrgangsflokka sem gert er ráð fyrir að sé á staðnum og er þar miðað við aukningu frá því sem nú er í starfsleyfi, en á grundvelli þriðja þáttar sem er sá eldvarnabúnaður sem verður að vera á staðnum. Í nýafstöðnum bruna brugðust öll þessi atriði.

1. Skipulag svæðisins var ekki virt. Um 200 m³ af plastefnum voru upp við dekkjaþró, umfangsmikill járnahaugur með plastefnum í var á miðju svæðinu og þrengdi hann að athafnasvæði slökkviliðs. Úrgangi var staflað alveg upp að skrifstofuhúsi en hann á að vera í minnst 5 metra frjarlægð frá því.
2. Magn helstu efna var langt umfram heimild starfsleyfis, dekkjahaugur var t.d. 400 m³ en má vera 300m³, og plaststæður voru um 400 m³ en mega vera 200 m³. Ég hef ekki fengið tölur frá heilbrigðiseftirliti um járnahaugana en þeir voru augljóslega langt yfir mörkum, en járnið flæddi víðast yfir eldvarnaveggina sem eiga að skilja í sundur birgðaþrærnar.
3. Þeir eldvarnaveggir á milli birgðaþróa sem sást í og var hægt að skoða eru einfaldlega ónýtir, einingar skemmdar og skörðóttar, hafa margar skekkst svo að gapir á milli þeirra. Brunaslöngur á svæðinu eru óaðgengilegar, klifurvörn á girðingar vantar og sjálfvirkar hitamýndavélar sem virka eins og brunaviðvörunarkerfi hafa ekki verið settar upp.

Þetta er aðeins það helsta. Almennt er það mat eldvarnaeftirlits að lítið sé skeytt um eldvarnir á staðnum. Ekki er regluleg fræðsla fyrir starfsmenn í eldvörnum og viðbragði og ekki verður séð að neitt skipulagt eftirlit sé með eldvörnum hjá fyrirtækinu.

Að lokum

Ef ég á að meta aðgerðavilja eigenda frá því árabili sem hér er lýst tel ég hann vera líttinn sem engann. Það sem hefur breyst frá þessum tíma er að einblöðungur var láttinn duga til slökkviliðs árið 2004 en rúmlega þrjátíu síðna skýrsla árið 2015. Efndirnar eru þær sömu. Ég tel algerlega fullreynt að ná fram úrbótum á þeim stað sem athafnasvæði Hringrásar er á nú en hann er einfaldlega allt of líttill miðað við þann rekstur sem þar fer fram. Ég styð því eindregið bann heilbrigðiseftirlits á móttöku úrgangs hjá Hringrás og hvet til þess að í engu verði frá því hvikað.